

MOKESČIŲ POLITIKOS REIKŠMĖ SMULKAUS VERSLO KŪRIMUISI

Gintarė Jakštonytė

Kauno technologijos universitetas

Anotacija

Esant didelei mokesčių įstatymų ir su jais susijusių norminių aktų sąlyginai interpretavimo galimybei ir dabartinei Lietuvos mokesčių politikai, vis aktualesnė problema tampa ne tik mokesčių vengimas, bet ir verslo pasitraukimas į šešėlinę ekonomiką. Taigi straipsnio tikslas – numatyti mokesčių politikos taikymo galimybes naujai besikuriantiems smulkaus verslo subjektams, siekiant nepažeidžiant įstatymų minimizuoti mokėtinus mokesčius į nacionalinį biudžetą ir įvairius tikslinius fondus, kartu sudarant sąlygas ir verslo pasitraukimui iš šešėlinės ekonomikos.

Pagrindiniai žodžiai: mokesčių politika, verslo subjektas, apmokestinimas, šešėlinė ekonomika.

Įvadas

Straipsnio mokslinė problema, naujumas ir aktualumas. Šiandieninėmis ekonomikos sąlygomis verslo subjektams vis aktualesnė diskusijų tema tampa apmokestinimas, t. y. mokėtinų mokesčių į nacionalinį biudžetą ir įvairius tikslinius fondus minimizavimas. Pastarasis turėtų būti itin svarbus veiksnys ir potencialiems verslo subjektams – mokesčių politika, kuriai Lietuvoje skiriama vis dar nepakankamai dėmesio, lemia ir kuriamo verslo juridinio statuso pasirinkimą, nuo kurio priklauso ir apmokestinimo taisyklių pasirinkimas, ir mokamų mokesčių dydis.

Jau prieš pradėdant kurti verslą, reikia žinoti juridinių asmenų statusų teikiamą mokestinę naudą, tačiau atliktų mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad daugelis besikuriančių verslo subjektų vis dar planuoja naudotis šešėlinės ekonomikos teikiama nauda, o tik retas kuris yra girdėjęs apie mokesčių politiką, jau nekalbant apie jos teikiamą naudą. Tačiau mokesčių politiką pasirinkti yra ne taip paprasta – reikia bent jau apytiksliai planuoti pinigų srautus ne tik keletui metų į priekį, bet ir būti geram valdymo apskaitos specialistui, kuriuo gali tapti ne kiekvienas, pradėdantis plėtoti smulkujį verslą.

Mokesčių politiką valstybiniu aspektu, jos teikiamą naudą Lietuvoje yra nagrinėjęs Stačiokas, Butkevičius, Sakalas, Rimas ir kt. mokslininkai ir rinkos ekspertai. Pastarųjų, prieš keletą metų atlikti tyrimai jau yra tapę nereikšminiais verslo subjektų požiūriu

dėl per didelės šalies įstatymų ir kitų norminių aktų, reglamentuojančių mokesčius, kaitos.

Tyrimo objektas – Lietuvos mokesčių sistema.

Tyrimo tikslas – atlikti mokesčių politikos reikšmingumo ir naudingumo pradiniam verslo kūrimosi etape tyrimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti mokesčių politikos naudos studiją valstybės ir verslo subjektų aspektu.
2. Nustatyti mokesčių politikos svarbą pradiniam verslo kūrimosi etape.
3. Identifikuoti mokesčių politikos įgyvendinimui reikiamos terpės egzistencines sąlygas besikuriamame verslo subjekte.
4. Atlikti verslo formos pasirinkimo analizę mokėtinų mokesčių minimizavimo požiūriu.

Tyrimo metodai. Straipsnyje atlikta Lietuvos ir užsienio mokslinių darbų, empirinių tyrimų ir ekonominės literatūros analizė bei praktikos studija mokesčių politikos ir jos vertinimo klausimais. Atliktas anketinis besikuriančių verslo subjektų tyrimas, pagal kurį plėtojama mokesčių politikos būtinumo Lietuvoje prielaida ir pabrėžiama kaip viena pagrindinių priemonių šešėlinės ekonomikos augimo tempų šalyje prevencinių priemonių. Pagal Lietuvoje galiojančius mokesčius reglamentuojančius įstatymus ir kitus norminius aktus atliekama verslo formos turint nedidelį investicinį kapitalą, pasirinkimo analizė, kuria siekiama minimizuoti verslo subjektų mokėtinus mokesčius.

Mokesčių politikos esmė ir poveikis verslui

Mokesčių politika dažniausia suprantama ir nagrinėjama kaip valstybės atitinkami veiksmai ir taikomos priemonės mokesčių surinkimo į nacionalinį biudžetą ir įvairius tikslinius fondus. Tačiau ši sąvoka esti kur kas platesnė nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio – reikia žvelgti ir iš kitos – mokesčių mokėtojų – pusės. Pasak Stačioko (2003), verslo įmonės mokesčių politika yra vadinami įmonės pasirinkti verslo organizavimo, apskaitos, mokesčių metodai ir būdai, sąlygojantys tam tikrų ilgalaikių apmokestinimo normų taikymą įmonėje ir sudarantys objektyvias sąlygas teisingai planuoti ir apskaičiuoti minimalią mo-

kėtinų mokesčių į valstybės išdą mokesčių sumą, ją laiku deklaruoti ir sumokėti. Reikėtų pabrėžti, kad mokesčių politikos taikymas verslo įmonėse yra legalus, nepažeidžiantis atitinkamų įstatymų ir neskatinantis verslo pasitraukimo į šešėlinę ekonomiką, priešingai, gali būti traktuojamas kaip viena prevencinių priemonių šiai svarbiai problemai spręsti.

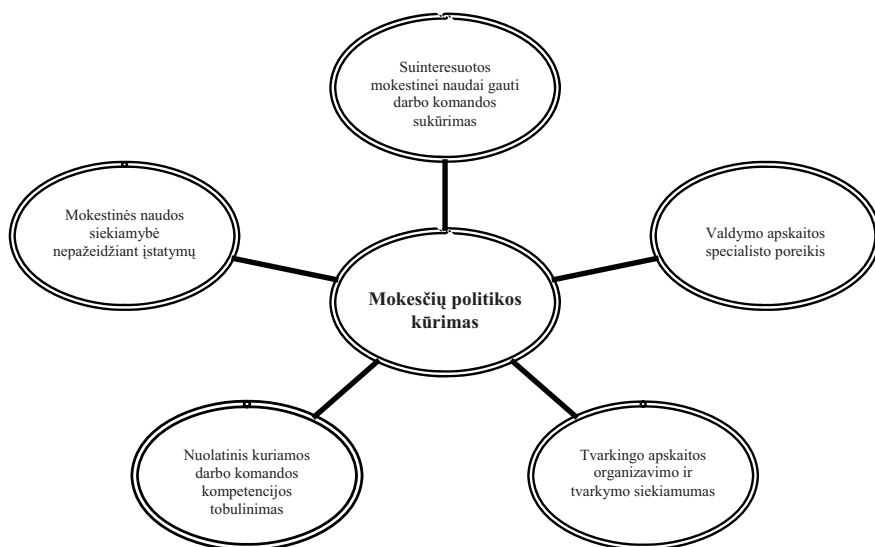
Novošinskienė (2006) teigia, kad šešėlinės ekonomikos pobūdis priklauso nuo mokesčių įstatymų ir kitų ekonomikos veiklos reguliavimo aktų bei kinta kartu su jais. Tokiu būdu šešėlinė ekonomika iškreipia oficialią statistiką, todėl ja besiremianti valstybės mokesčių politika gali tapti nepatikima ar tiesiog neracionali. Taip atsitikus ciklas vėl kartojasi iš naujo, todėl šešėlinės ekonomikos apimtys tik didėja. Fox ir kt. (2007) teigia, kad mokesčių politika, priešingai nei šešėlinė ekonomika, suteikia galimybę valstybei ir verslo subjektams gauti finansinę naudą nepažeidžiant vieniems kitų interesų.

Nubrėžti konkrečią ir aiškią ribą tarp mokesčių politikos ir mokesčių vengimo, kuris yra prilyginamas šešėlinei ekonomikai, yra gana sudėtinga. Pasakyti, kada mokesčių našta yra mažinama teisėtais būdais, o kada pažeidžiant atitinkamus įstatymus gali apibrėžti tik mokesčių administravimo įstatymas ir atitinkamos taisyklės (OECD, 2009). Pasak Stačioko (2003), kalbant apie mokesčių politikos atribojimą nuo mokesčių vengimo, svarbiausia nepamiršti vieno pagrindinių ūkinę laisvę Konstitucijoje apibūdinančių principų: kiekvienas subjektas turi teisę pasirinkti tokį veiklos modelį, kuris jam atrodo priimtinausias.

Mokesčių politikos gyvavimui reikiamą terpę sudaro netobuli mokesčių įstatymai ir sąlyginai didelės jų interpretavimo galimybės. Tačiau vien tik pastarųjų neužtenka: norint taikyti efektyvią verslo subjekto po-

žiūriu mokesčių politiką, reikia atsižvelgti ir į įmonės buhalterio igūdžius bei jų tobulėjimo skatinimą. Nesuinteresuotas dirbti geriau buhalteris gali ne tik nežinoti, tačiau ir netaikyti jokios mokesčių politikos, taip siekdamas nepadidinti darbo krūvio, netgi ir permokėti mokėtinus mokesčius. Pavyzdžiui, skaičiuojant mokesčių už aplinkos teršimą apmokestinamųjų gaminių ir pakuotės atliekomis, remiantis muitinės deklaracijų duomenimis, mokesčiu apmokestinti importuojamo krovinio bruto ir neto svorio skirtumą. Apskaičiuotas skirtumas turėtų parodyti pakuotės, į kurią įpakuotas transportuojamas krovinys, svorį, tačiau, skaičiuojant mokesčių tokiu būdu, beveik visada ne savo naudai deklaruoja ir sumoka mokesčių mokėtojas. Priežastys gali būti įvairios, pavyzdžiui, jei produkcija yra importuojama ant europalečių ir prastovėjusi Lietuvoje keletą valandų, tai medinių padėklų svoris tikriausiai nebus standartinis – 24 kg, o gali siekti ir 30 kg, tuomet verslo subjektas sumokės nuo 6 kg vandens atitinkamą mokesčių. Šioje situacijoje pralaimi tik vienas – mokesčių mokėtojas, kuris nežino ar nenori žinoti, kad mokesčių reglamentuojantys įstatymai ir kiti norminiai aktai leidžia rinktis ir kitus, ne tik pačius lengviausius, mokesčio bazės apskaičiavimo metodus. Taigi galima teigti, kad mokesčių politikos nustatymas yra vienas pradinių ir pagrindinių sėkmingo verslo plėtojimo uždavinių.

Mokesčių politika ir jos taikymas yra svarbus uždavinys ne tik jau vykdančioms ūkinę komercinę veiklą verslo subjektams, tačiau ir naujai besikuriantiems. Pastariesiems vykdyti mokesčių politiką yra kiek lengviau, nes dar nėra nusistovėjusios apskaitos ir atskaitomybės tvarkos. Norint sėkmingai įgyvendinti ir plėtoti mokesčių politiką, besikuriantis verslo subjektas turi tenkinti ir keletą sąlygų (žr. 1 pav.).

1 pav. Pagrindinės besikuriančių verslo subjektų mokesčių politikos įgyvendinimo sąlygos

Pagrindinė egzistuojanti problema, kurią pabrėžia Zoltán (2007), Hall (1969) ir daugelis kt. mokslininkų, ta, kad prieš kūrimąsi verslo subjektai galvoja tik apie šešėlinę ekonomiką ir jos teikiamą naudą, o apie mokesčių politiką susimasto tik retas. Pavyzdžiui, Anglijoje, prieš kuriantis naujiems verslo subjektams, organizuojami mokymai apie mokesčių politikos teikiamą mokestinę naudą, taip siekiant ne tik sumažinti šešėlinės ekonomikos apimtį, bet ir skatinant verslo kūrimąsi bei plėtrą (Sikka, 2008). Pastarasis veiksnys yra aktualiausias šiandieninei visuomenei, kai dominuoja sudėtingoms verslo plėtojimo sąlygos, todėl ir besikuriantis verslo subjektas visų pirma turėtų siekti mokestinės naudos nepažeisdamas įstatymų ir siekdamas mokesčių politikos įgyvendinimo, o ne pasitraukimo į šešėlinę ekonomiką.

Ernst ir Young (2009) teigia, kad mokesčių politikos įgyvendinimui verslo kūrimosi stadijoje pirma ir būtiniausia sąlyga yra komanda, kuri gebėtų analizuojanti įstatymus, jų straipsnius, ieškoti objektyvių mokesčių apskaitos valdymo sričių. Būtent todėl ir kyla keletas būtinų besikuriančiam verslo subjektui įgyvendinti sąlygų – suinteresuotos mokestinei naudai gauti darbo komandos sukūrimas, jos nuolatinis kompetencijos tobulinimas ir valdymo apskaitos specialistų poreikis. Pastarasis yra vienas svarbiausių, nes tik valdymo apskaitos specialistas gebės tinkamai ir su minimalia paklaida planuoti pinigų srautus, kurie yra svarbiausi mokesčių politikos pasirinkimo stadijoje. Kompetentinga komanda, kuri sieks mokestinės naudos verslo subjekto atžvilgiu, jau prieš registruojant verslo subjekto formą pasidomės apmokestinimo ypatumais ir subtilybėmis. Pavyzdžiui, Lietuvoje gyventojas, norintis pradėti vystyti verslą ir turintis sąlyginai nedidelį kapitalą, gali rinktis vieną labiausiai jam tinkančių alternatyvų – registruoti individualią veiklą pagal pažymą, individualią veiklą pagal verslo liudijimą ar įsteigti individualią įmonę. Visų minėtų verslo juridinių formų apmokestinimas skiriasi, todėl, norint minimizuoti mokėtinus mokesčius, pirmiausia reikėtų atlikti ir piniginių srautų prognozę ir tik vėliau, jau remiantis atitinkama mokesčių politika, registruotis kaip verslo subjektui.

Tyrimo metodologija

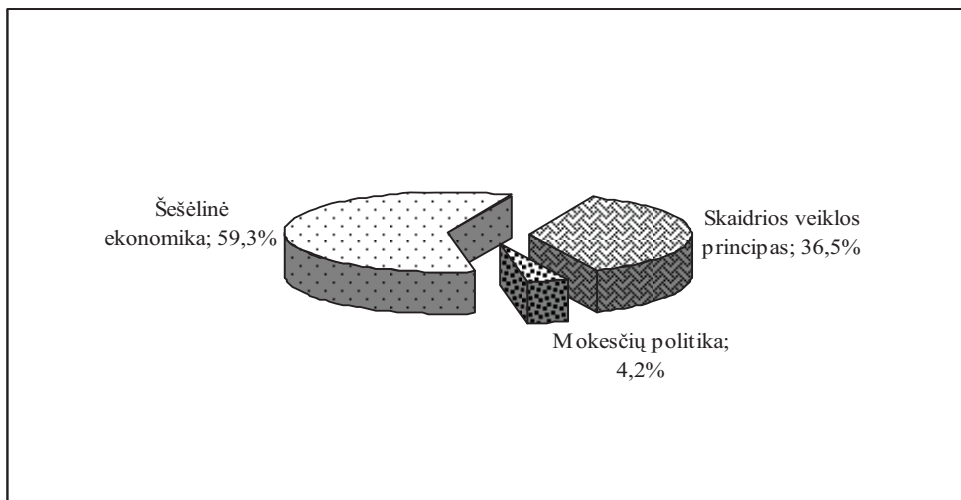
Tiriant mokesčių politikos įgyvendinimo klausimo svarbą ir požiūrį į mokėtinių mokesčių minimizavimą, nepažeidžiant Lietuvos Respublikos mokesčių įstatymų, buvo pasirinktas anketinio tyrimo metodas. Pasak Dikčiaus (2003), palyginti su kitais metodais, elektroninė apklausa linkusi turėti mažiau klausinėtojo klaidų, nes nėra tiesioginio ryšio su pastaruoju. Šis

privalumas susijęs ir su anonimiškumu, kuris tyrimo metu buvo pasiūlytas respondentui. Respondentais, t. y. tikslinė atlikto tyrimo grupė, pasirinkti fiziniai asmenys, ketinantys artimiausiu metu vykdyti ūkinę komercinę veiklą. Kaip viena neatsakymo klaidų prevencinių priemonių buvo pasirinkta elektroninio apklausos varianto forma. Gavę lydimąjį laišką, kuriame pabrėžiamas tyrimo tikslas ir jo iširtumo laipsnio aktualumas, su pateikta nuoroda į specialiai apklausai sukurtą interneto puslapį, respondentai turėjo tik paspaudus nuorodą atsakyti į jiems pateiktus tris klausimus. Pirmuoju klausimu siekiama filtruoti tik tikslinę respondentų auditoriją, todėl jei pastarasis teigia, kad neketina artimiausiu metu vykdyti jokios ūkinės komercinės veiklos, likusi klausimyno dalis tampa neprieinama atsakymams. Tokiu būdu nustatčius tik tikslinę auditoriją, respondentai atsako į klausimus apie mokesčių politiką: ar jie turi informacinių žinių apie ją, jos teikiamus privalumus, kokią smulkaus verslo plėtotės ketina taikyti.

Siekiant nustatyti optimaliausią verslo formos pasirinkimo variantą, žinant konkrečias apmokestinamąsias pajamas, pasitelkiamas lūžio taško analizės metodas. Pastarasis leidžia nustatyti aiškias ir konkrečias apibrėžtas apmokestinamųjų pajamų sumas, pagal kurias, pritaikius vienokią ar kitokią smulkaus verslo formą, pasiekiamas mokėtinių mokesčių minimizavimas. Tyrimui pasirinktos apmokestinamosios, o ne visos gautos pajamos todėl, kad skirtingų smulkaus verslo formų sąnaudos yra skirtingai ir atskaitomos. Būtent dėl šios priežasties renkantis bendrąsias pajamas būtų tikslinga remtis konkrečiomis specifinio pobūdžio situacijomis, norint tiksliai apskaičiuoti tolesniam tyrimui atlikti reikalingas apmokestinamąsias pajamas. Atlikta lūžio taško analizė, naudojant pastarąsias, leis objektyviau įvertinti smulkaus verslo formas mokesčių politikos atžvilgiu.

Verslo formos pasirinkimo įtaka mokesčių politikos plėtojimui Lietuvoje

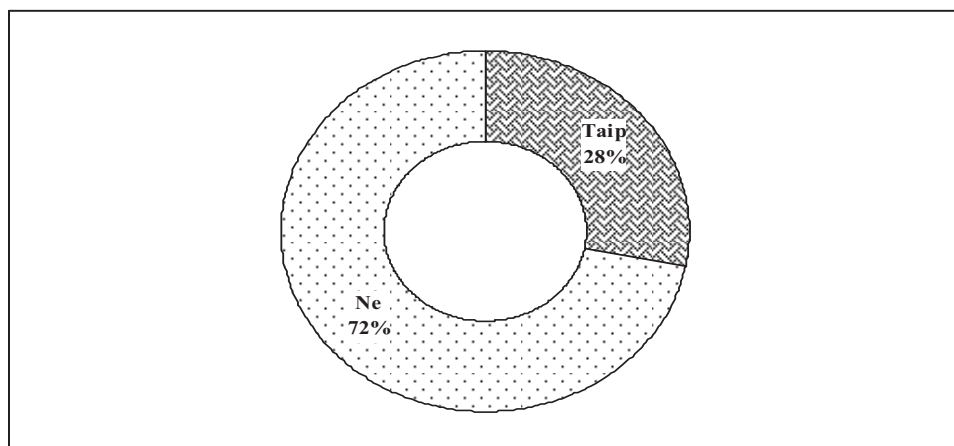
Verslo formos pasirinkimas yra itin svarbus sprendimas, kurį kiekvienas verslininkas turėtų priimti labai atsakingai. Nuo šio žingsnio priklauso verslo subjekto galimybė gauti didesnę ar mažesnę pelną, sėkmingai konkuruoti tam tikroje rinkoje, investuoti ir plėsti savo verslą, užtikrinti jo tęstinumą ir pan. Būtent verslo kūrimosi stadijoje pasireiškia ir mokesčių politikos plėtojimo klausimas. Atlikto anketinio tyrimo rezultatai parodė, kad daugelis besikuriančių verslo subjektų vis dar galvoja apie šešėlinės ekonomikos teikiamą naudą ir steigimąsi joje bei nesusimąsto apie daromą žalą valstybei (žr. 2 pav.).

2 pav. Besikuriančių smulkaus verslo subjektų ketinimai dėl mokesčių

Mažiausioji dalis (4,2 proc.) respondentų teigia, kad ketina taikyti mokesčių politiką naujai kuriamuose smulkaus verslo subjektuose. Kyla klausimas: ko-

dėl potencialūs mokesčių mokėtojai taip nesidomi mokesčių politika? Įvairių autorių nuomone, priežastys gali būti kelios – pirmiausia ir pagrindine tampa žinių trūkumas visuomenėje (žr. 3 pav.).

3 pav. Besikuriančių smulkaus verslo subjektų žinios apie mokesčių politiką

Atlikto anketinio tyrimo rezultatai parodė, kad daugelis, net 72 proc. respondentų, t. y. naujai besikuriančių smulkaus verslo subjektų nežino, kas yra mokesčių politika. Kaip kitą svarbią priežastį būtų galima įvardyti darbuotojų nesuinteresuotumą, tačiau ir reikiamų žinių turinčiam specialistui nusakyti mokesčių politikos teikiamą naudą. Siekdamas kurti verslą fizinis asmuo privalo vertinti mokesčių politiką ne tik kaip verslo subjektas, bet ir savininkas, gaunantis pajamas.

Pagal šiuo metu galiojančius Lietuvos Respublikos įstatymus, fizinis asmuo, nusprendęs vystyti verslą, tačiau neturintis didelio kapitalo ir siekiantis visiškos sprendimų laisvės, gali rinktis vieną jam patraukliausių verslo formų – steigti individualią įmonę, pirkti verslo liudijimą ar registruoti individualią veiklą. Kiekviena minėtų verslo formų turi savų privalumų ir

trūkumų mokėtinų mokesčių į nacionalinį biudžetą ir įvairius tikslinius fondus aspektu.

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas teigia, kad jeigu gyventojas įsigyja ir perduoda ar kitokiu būdu perleidžia nuosavybėn turtą, siekdamas gauti ekonominės naudos tęstinį laikotarpį, laikoma, kad jis vykdo individualią veiklą. Pajamoms iš individualios veiklos yra priskiriamos bet kokios gautos gyventojų pajamos, kurias jis gavo, vykdydamas atitinkamos rūšies individualią veiklą, taip pat šios veiklos pajamas natūra. Pavyzdžiui, jeigu už sutartimi perleistą teisę naudoti prekės ženklą gyventojas gavo atlygį ne pinigais, o turtu, tai toks turtas bus laikomas pajamomis natūra ir apmokestinamas 15 proc. gyventojų pajamų mokesčio tarifu, kuris bus skaičiuojamas nuo gauto turto rinkos vertės.

Nuo 2009 m. sausio 1 d. gyventojų, įregistravusių individualią veiklą, pajamoms taikomas vienas 15 proc. pajamų mokesčio tarifas, kuris skaičiuojamas nuo pajamų ir leidžiamų atskaitymų skirtumo. Pagal gyventojų pajamų mokesčio įstatymą leidžiamais atskaitymais laikomos su per mokestinį laikotarpį faktiškai gautomis arba uždirbtomis individualios veiklos pajamomis susijusios patirtos įprastinės šiai veiklai išlaidos. Pavyzdžiui, prekių, medžiagų, žaliavų įsigijimo išlaidos, nuomos, reklamos, palūkanų, įrankių įsigijimo, darbo užmokesčio išlaidos, mokesčiai ir rinkliavos, susijusios su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu.

Po didelės 2002 m. vykusios mokesčių reformos pasikeitė ir įmonių mokesčių lengvatų reglamentavi-

mas. Reikėtų pažymėti, kad Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatyme nustatytos lengvatos taikomos ne tik individualioms įmonėms, bet ir kitoms nedidelėms bendrovėms, nepriklausomai nuo jų juridinio statuso, atitinkančioms įstatyme nustatytus kriterijus. Pagal šį įstatymą galima taikyti ne 20, o 13 proc. pelno mokesčių įmonėms, kuriose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių, o mokesčio laikotarpio pajamos – 500 tūkst. Lt. Tačiau jei savininkas ar jo sutuoktinis yra ir kitų individualių įmonių savininkas, ši lengvata tampa tik teorinė.

Kaip fizinis asmuo, kuriantis smulkų verslą, yra apmokestinamas tik išnagrinėjus teisinę bazę, pasakyti yra gana sudėtinga, nes tarifai – svarbiausia ir mokesčio bazė – skiriasi (žr. 1 lent.).

1 lentelė

Pajamų, gaunamų iš smulkaus verslo subjekto, apmokestinimas

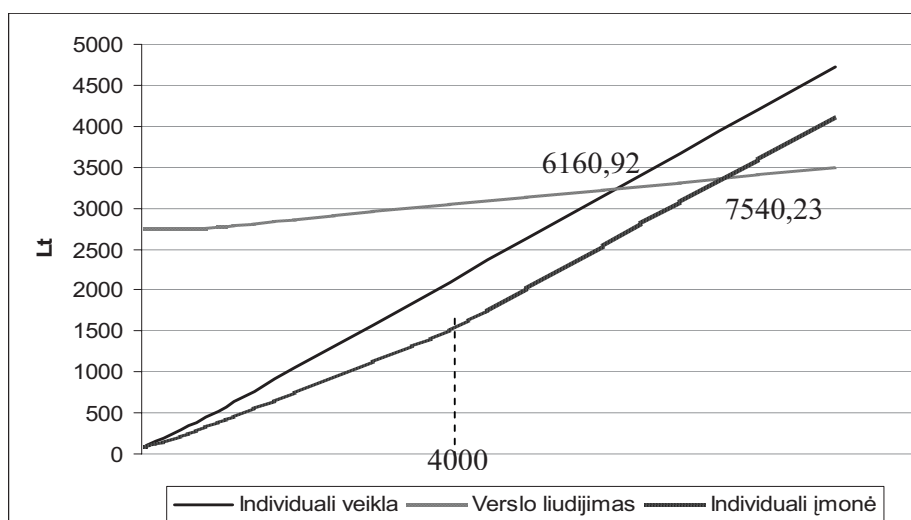
Verslo forma	Gyventojų pajamų mokestis	Privalomo sveikatos draudimo įmokos	Valstybinio socialinio draudimo įmokos
Individuali veikla	15 proc.	9 proc.*	28,5 proc.
Verslo liudijimas	300–2500 Lt	9 proc.*	50 proc.**
Individuali įmonė	15 proc. (-4000 Lt)	9 proc.*	28,5 proc.

* – ne mažiau kaip 9 proc. nuo minimalios mėnesinės algos, t. y. 72 Lt.

** – 50 proc. bazinės pensijos, t. y. 180 Lt.

Kaip matyti iš 1 lent., gyventojų pajamų mokesčiu yra apmokestinamos visos verslo formos. Pelnas, gautas iš individualios veiklos, apmokestinamas kaip ir fizinio asmens pajamos iš individualios įmonės veiklos, tačiau pastarajam taikoma 4000 Lt neapmokestinamasis dydis, tik suma, viršijanti šią sumą, yra apmokestinama gyventojų pajamų mokesčio 15 proc. tarifu. Verslo liudijimo turėtojai yra apmokestinami fiksuotu gyventojų pajamų mokesčio dydžiu, kuris priklauso nuo vykdomos ūkinės komercinės veiklos pramonės šakos ir veiklos vykdymo vietovės, gali svyruoti nuo 300 iki 2500 Lt mėnesiui. Privalomojo sveikatos draudimo įmokų apskaičiavimo tvarka yra

vienoda visoms trims smulkaus verslo formoms. Valstybinio socialinio draudimo, kaip ir gyventojų pajamų mokesčio įmokos, tiek individualios veiklos, tiek individualios įmonės požiūriu yra visiškai vienodos. Tuo tarpu verslo liudijimo turėtojas moka fiksuoto dydžio – 180 Lt – mėnesines įmokas, nepriklausomai nuo gautų pajamų dydžio. Atlikus palyginamąją tik teisinės bazės analizę, gana sudėtinga pasakyti, kokia priimtinausia gyventojui, norinčiam pradėti smulkų verslą, verslo forma yra mokesčių politikos aspektu. Todėl tikslesni duomenys gali būti gaunami atlikus lūžio taško analizę (žr. 4 pav.).

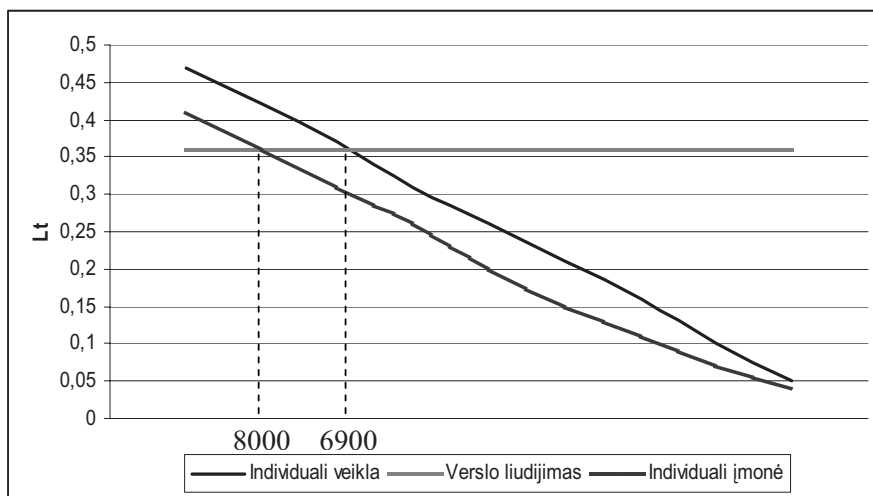

4 pav. Apmokestinamųjų pajamų ir mokesčių sąnaudų lūžio taško analizė

Atlikto tyrimo metu nustatytas lūžio taškas, parodantis, kokius pinigų srautus turinčiam gyventojui ir kokia verslo forma būtų priimtinausia, norint minimizuoti mokėtinus mokesčius į nacionalinį biudžetą ir įvairius tikslinius fondus. Esant didesnėms nei 6160,92 Lt verslo subjekto apmokestinamosioms pajamoms, priimtinausia mokesčių požiūriu registruotis mokesčių mokėtojui kaip verslo liudijimo turėtojui. Esant pajamoms iki minėtos ribos, tinkamiausia steigti individualią įmonę, tačiau nereikia pamiršti, kad individuali įmonė mokės ir pelno, ir kitus atitinkamus mokesčius, tačiau bus privalomai registruota kaip pridėtinės vertės mokesčio mokėtoja, todėl galės taikyti šio mokesčio atskaitą, taip iš biudžeto atsiimant jau sumokėtą atitinkamą mokestį. Taigi reikėtų paskaičiuo-

ti, ar būtų protingiau veikti pagal individualios veiklos pažymą, ar steigti individualią įmonę. Tačiau tai galima būtų pasakyti tik tuo atveju, jei būtų žiūrима ne tik į apmokestinamąsias pajamas, o ir į bendrąsias verslo subjekto pajamas. Tokią analizę atlikti tikslin-ga tik konkrečiais atvejais, nes skiriasi leidžiamų at-skaitymų kiekiai ir pobūdžiai, todėl tiksliai pasirinkti verslo formą galima tik jau žinant konkrečius pinigų srautus.

Vien tik tokio analizės pjūvio nepakanka, būtina iširti mokesčių sąnaudų, tenkančių vienam pajamų li-tui, rodiklį. Pastarasis leidžia kiek objektyviau vertinti mokesčių politikos naudą besikuriančių smulkaus verslo subjektų požiūriu (žr. 5 pav.).

5 pav. Mokesčių sąnaudos, tenkančios vienam apmokestinamųjų pajamų litui

Verslo liudijimo turėtojų mokesčių sąnaudos, tenkančios vienam pajamų litui, lieka tokios pačios, nepriklausomai nuo gautų pajamų, nes jie moka fiksuoto dydžio tiek gyventojų pajamų mokestį, tiek įmokas į valstybinį socialinio draudimo fondą. Todėl jei yra planuojama gauti dideles pajamas, tiksliau daugiau nei 8000 Lt per mėnesį, priimtinausia fiziniam asmeniui turėti būtent verslo liudijimą. Tačiau jeigu apmokestinamosios pajamos planuojamos mažesnės, tai turint individualios veiklos pažymą ar steigiant individualią įmonę, mokesčių sąnaudos, tenkančios vienam pajamų litui, kis kartu su pajamų dydžiu, t. y. tarp šių dviejų rodiklių yra stipri tiesinė priklausomybė. Šis rodiklis parodė, kad vėl priimtinausia steigti individualią įmonę, tačiau atsižvelgus į tai, kad ši moka ir kitus mokesčius, tikriausiai mokėtinų mokesčių minimizavimo požiūriu reikėtų taikyti individualios veiklos principą. Tačiau reikia nepamiršti, kad ir individuali įmonė, kuri yra registruojama iš karto ir pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju, gali atsiimti iš biudžeto pirkimo pridėtinės vertės mokestį, t. y. vesti minėto mokesčio atskaitą, visos kitos verslo formos gali taikyti pastarąją, jeigu jų pajamos per mokestinius metus viršija 100 000 Lt.

Atliktas tyrimas parodė, kad tik gerai ir tiksliai suplanavus pinigų srautus galima nustatyti optimaliausios fizinio asmens požiūriu verslo formos steigimą, tačiau kartu turint ir suinteresuotą naudos siekimo komandą, vedant tik tikslią apskaitą, nepažeidžiant mokesčių įstatymų ir siekiant nuolatinio tobulėjimo tiek darbo komandos, tiek apskaitos valdymo ir organizavimo srityse.

Išvados

1. Mokesčių politikos požiūriu, priešingai nei šešėlinė ekonomika, laimi ir valstybė, ir verslo subjektas. Abiem pusėms galima planuoti realius pinigų srautus. Be to, kuo daugiau verslo subjektų pasitraukia iš šešėlinės ekonomikos, tuo daugiau gauna įplaukų biudžetas ir tiksliniai fondai. Verslas, kuriam suteikta laisvė rinktis ir interpretuoti apmokestinimo taisykles, gali minimizuoti mokamus mokesčius, nesibaiminant dėl grėšiančių piniginių ar administracinių baudų.
2. Smulkaus verslo kūrimosi stadijoje pasireiškia ir mokesčių politikos plėtojimo klausimas, kai reikia pasirinkti priimtinausią fiziniam asmeniui verslo

formą. Pastarosios pasirinkimas yra itin svarbus sprendimas ir būtent nuo jo priklauso smulkaus verslo subjekto galimybė gauti didesnę ar mažesnę pelną, sėkmingai konkuruoti tam tikroje rinkoje, investuoti ir plėsti savo verslą, užtikrinti jo tęstinumą ir pan. Reikėtų pabrėžti, kad besisteigiančiam smulkiąjam verslo subjektui vykdyti mokesčių politiką yra kiek lengviau nei jau egzistuojančiam, nes dar nėra nusistovėjusios apskaitos ir atskaitomybės tvarkos.

3. Mokesčių politikos pasirinkimas priklauso ne tik nuo įstatymų interpretavimo terpės, tačiau ir nuo verslo subjekto kūrėjų kompetencijos. Pagrindinis reikalavimas sėkmingam mokesčių politikos plėtojimui yra valdymo apskaitos planavimo ir buhalterio nuolatinio kompetencijos tobulinimo sąlygų įgyvendinimas. Tačiau nereikėtų pamiršti ir pakankamai dėmesio skirti suinteresuotos mokesčiai naudai gauti darbo komandos sukūrimui, mokesstinės naudos siekiamybės užtikrinimui nepažeidžiant mokesčius reglamentuojančių įstatymų ir kitų norminių aktų bei tvarkingam apskaitos organizavimui ir tvarkymo siekiamumui. Tik įgyvendinus visus šiuos penkis reikalavimus, verslo subjektas galės tikėtis maksimaliai galimos mokesčių politikos naudos pelningumo atžvilgiu.
4. Atliktas tyrimas parodė, kad nėra vienos smulkaus verslo formos pasirinkimo taisyklės, nes vertinant apmokestinamąsias pajamas, susiduriama su leidžiamų atskaityti sąnaudų sistemos subtilybėmis, todėl reikia konkrečius atvejus vertinti individualiai.

Literatūra

1. Butkevičius, A., Rimas, J., Stačiokas, R. (2005). Diversity of evaluation of consequences of tax policy. *Verslas: teorija ir praktika*, 1 (6), 26–37.

G. Jakštonytė

Significance of Taxation Policy for Building Small Business

Summary

Subject to present economical situation, taxation to be more precise, nominalization of payable taxes into the national budget and various objective funds, becomes a more and more relevant subject-matter to business subjects. The latter should also be an especially important factor for potential business subjects. Taxation policy, which yet receives too little attention in Lithuania, determines selection of a legal status of in business under construction, which also conditions selection of taxation rules and the amount of taxes payable.

2. Dikčius V. (2003). *Marketingo tyrimai: teorija ir praktika*. Mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija.
3. Ernst, Y. (2009). *Tax policy & controversy – 2009* [interaktyvus] [žiūrėta 2009-08-20]. Prieiga per internetą: <http://www.ey.com/US/en/Services/Tax/Business_Tax/Tax-Policy-and-Controversy>.
4. Fox, F. W., Luna, L., Murray, N. M. (2007). *Emerging state business tax policy: more of the same of fundamental change?* [interaktyvus] [žiūrėta 2009-09-26]. Prieiga per internetą: <http://www.taxpolicycenter.org/newsevents/slfinances/Fox_Luna_Murray.pdf>.
5. Hall, E. R., Jorgenson, W. D. (1969). Tax Policy and Investment Behavior: Reply and Further Results. *The American Economic Review*, 3 (59), 388–401.
6. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. (2009). *Valstybės žinios*, nr. 93–3977.
7. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. (2009). *Valstybės žinios*, nr. 93–3979.
8. Novošinskienė, A., Slavickienė, A. Šešėlinės ekonomikos įtaka mokesčių naštai. *Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos*, 1 (5).
9. OECD (2009). Overview of the QOCD's work on countering international tax evasion [interaktyvus] [žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/32/45/43757434.pdf>>.
10. Sakalas, A. (2005). *Mokesčių politika Lietuvoje*. Socialdemokratinės minties konferencija. Socialdemokratinės minties institutas, 2005 m. balandžio 23 d.
11. Sikka, P. (2008). Enterprise culture and accountancy firms: new masters of the universe. *School of accounting, finance and management*, 08/01, 3–43.
12. Stačiokas, R. (2003). *Verslo apmokestinimo įvadas*. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
13. Zoltán, T. *Tax optimization – how to capitalize on the international tax opportunities* [interaktyvus] [žiūrėta 2009-08-11]. Prieiga per internetą: <http://www.calderan.com/index.php?option=com_content&task=blog-category&id=6>.

specialist, and not everyone, initiating a business, can become such. For the latter it is slightly easier to implement the taxation policy for the business subjects who are already running their commercial activities because there is still no steady accounting and accountability system existing.

In order to implement and develop the taxation policy successfully, a developing business subject should also meet few conditions. The first is promotion of the employees' adverse interest. On purpose to apply an effective, from a business subject's view, taxation policy, it is also required to take into consideration skills of the company accountant and promotion of his / her perfection. An accountant, who is not interested in working better, may not know and even not apply any taxation policy, thus reducing his workload and even overpaying taxes payable. Therefore for this reason few conditions, essential for a developing business subject to implement, arise: creation of a work team concerned to receive taxation benefit, constant development of its competence, and a requirement to control accounting specialists. The latter is almost the most important because only a specialist of control accounting will be able to plan cash flows properly and with minimal error; they are the most important at the stage of selecting the taxation policy. A qualified team, which will seek taxation benefit in regard to the business subject before registering a legal form of a business subject, will reveal interest in taxation peculiarities and refinements. For example, in Lithuania a resident, who wants to start developing business, and has a conditionally small capital, can choose one of the alternatives which suits him best – register an individual activity under a certificate, an individual activity under business license or to establish a soletrade enterprise. Taxation of all the abovementioned legal forms of businesses is different, therefore, with the purpose of minimizing payable taxes, the first thing to do is to perform a forecast of cash flows. Whereas later, on the grounds of the appropriate taxation policy, register a business subject.

According to currently functioning laws of the Republic of Lithuania, a physical entity, who wants to establish his business but has no large capital and seeks complete freedom of decisions, can choose one of the alternatives which looks the most attractive – establish a soletrade enterprise, buy a business license or register an individual activity. Each of the abovementioned business forms has its advantages and disadvantages from the point of taxes payable into the national budget and various objective funds.

Since 01-01-2009, one 15% tariff of income tax is applied to the residents who have registered an individual activity. This tariff is calculated from the difference of income and settlements permissible, whereas possessors of a business license must pay income tax from the total of income not subtracting the settlements permissible, though not 15% but a fixed value which is paid every month independent of the amount of income received. After the great tax reform of 2002, regulations of tax deductions for companies changed. It will be observed that deductions, determined by the income tax law of the Republic of Lithuania, are applied not only to soletrade enterprises but also other small companies (independent of their legal form), corresponding to the criteria indicated by the law. According to this law, it is possible to apply 20% and not 13% income

tax to the companies whose average number of employees on the payroll does not exceed 10 people, and income of the taxing period does not exceed 500 thousand Lit. As you can see, this privilege is more applicable to small soletrade enterprises. An what is more, the owner of a soletrade enterprise, with the intention to take some money for his urges, according to the Residents' income tax law, will have to pay the state 20% tax from the amount taken. True, if the owner takes the sum which does not exceed the value of 12 non-taxable incomes, the abovementioned 15% income tax is not applicable. Thereby, it is quite complicated to say which business form is to be chosen examining only a legal base, therefore, the following article encompasses breakeven point analysis.

During the research accomplished, a breakeven point, showing which form of a business would be the most suitable for the resident depending on his cash flows, in order to minimize taxes payable into the national budget and various objective funds. The analysis completed revealed that for a business subject, receiving income exceeding 6160,92 Lit, from the point of taxes, it is worth to register a tax payer as the owner of a business license. If income does not reach the indicated limit, it is worth to establish a soletrade enterprise, however, let us not forget, that a soletrade enterprise will pay income and other appropriate taxes, so it would be advisable to act under an individual activity license. Though, such analysis section is not enough; it is also required to examine the indicator of tax expenditure fallen on one Lit of income. The latter allows evaluating the benefit of the taxation policy from the viewpoint of developing a business subject in a more objective manner. Tax expenditures of possessors of business license, fallen on one Lit of income, remain the same, irrespective of income received, because they pay residents' fixed income tax. Therefore, if it is planned to receive large income, to be precise more than 8000 Lit per month, it is worth to have namely a business license for a physical entity. However, if the income is planned to be lesser, in case of having an individual activity certificate or establishing a soletrade enterprise, tax expenditures, fallen on one Lit of income will vary together with the amount of income i.e. there is a strong linear dependence between these two indicators. This indicator revealed, that it is again more worthy to establish a soletrade enterprise, though, considering the fact that it, in turn, also pays other taxes, it is worth to apply the principle of an individual activity. Though, it should not be forgotten that a soletrade enterprise, which is also straight registered as a VAT payer, can reclaim purchase VAT from the budget, i.e. to carry out the reading of the mentioned tax, all the other business forms can apply the latter if their income per taxing annum does not exceed 100 000 Lit.

The research performed revealed that only having precisely planned cash flows it is possible to determine the establishment of the most optimal business form, from the viewpoint of a physical entity, yet also having a concerned benefit seeking team, keeping only exact count, not offending the taxation law and seeking constant perfection in the areas both of a work team and accounting control and the organization.

Keywords: tax policy, business, taxation, the shadow economy.